

**Вплив міграції та демографічної ситуації на чисельність населення
Івано-Франківської області, осіб***

Райони області	Абсолютний приріст +, скорочення (-) сільського населення								У відсотках до всього населення станом на 1.01.2002р.
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Всього за період 1995-2001 рр.	
Богородчанський	28	54	19	-111	-251	-366	-209	-836	1,21
Верховинський	56	-10	-42	-11	-89	-24	-52	-172	0,54
Галицький	-436	-274	-169	-122	-236	-189	-234	-1660	2,43
Городенківський	-97	-261	-178	-211	-268	-94	-294	-1403	2,23
Долинський	118	105	71	94	-166	-77	-166	-21	0,03
Калуський	-197	-2	-196	-210	-350	287	217	-451	0,74
Коломийський	-21	117	36	-100	-126	-76	-276	-446	0,42
Косівський	173	-74	-67	-115	-61	-147	-253	-544	0,42
Надвірнянський	439	161	148	233	-51	186	-58	1058	0,92
Рогатинський	-469	-441	-752	-753	-688	-486	-574	-4163	8,18
Рожнятівський	17	44	-182	-179	-135	-125	-168	-728	0,95
Снятинський	-139	-125	-170	-149	-440	-277	-365	-1665	2,37
Тисменицький	-59	-51	-179	-95	-218	-75	-195	-872	1,03
Тлумацький	-150	-303	-239	-203	-177	-53	-191	-1316	2,45
Всього на районах області	-737	-1060	-1900	-1932	-3256	-1516	-2818	-13219	1,58

Розраховано на основі даних обласного управління статистики.

інші. Загалом важливо визначити соціальну значимість різноманітних компонентів, що впливають на обсяги еміграції та мінімізувати їх негативний вплив.

1. *Латиша І. А.* Особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах формування економіки України // Формування ринкової економіки в Україні : 36 наук. пр. ЛНУ ім. І. Франка.- Вип. IV.- Львів.- Інтерек, 2000.- с.418.

2. *Романюк М. Д.* Трудова маятникова міграція населення Прикарпаття.- Львів. Світ, 1996.- 232с.

3. *Романюк М. Д.* Міграції населення України за

умов перехідної економіки: Методологія і практика регулювання.- Львів: Світ, 1999.- 292с.

4. Матеріали Івано-Франківського обласного управління статистики. Івано- Франківськ 2002.

5. Демографічна ситуація в Івано-Франківській області. Матеріали Івано-Франківського обласного управління статистики. Івано-Франківськ 2002.

The article is devoted to problems of emigration of the people from the country of Ivano-Frankivsk region. The factors influencing of emigration on demographic situation have been considered.

Key words: emigration, demographic situation, reproduction system of people.

Романюк Т. М.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Проаналізовано законодавчу базу та нормативно-правове забезпечення регулювання міждержавного руху населення України, а також міграційних переміщень населення усередині країни за умов державної незалежності. Особливо акцентується проблема укладення

Україною угод з іншими країнами щодо врегулювання закордонної трудової міграції.

Ефективність регулюючих заходів міграційної політики усередині країни як на загальнодержавному, так і на регіональному

рівні вирішальної мірою залежить від стану розробленості та досконалості нормативно-правової бази, що передбачає здійснення організаційно-правового забезпечення процесу регулювання внутрішніх і зовнішніх міграцій населення. Це особливо зараз гостро відбивається на міждержавних міграційних переміщеннях населення України. В нинішніх умовах перехідної економіки дана проблема особливо актуалізується, оскільки здійснюється не тільки економічна реформа, а й правова розбудова держави та реформа всієї соціально-економічної і політичної системи країни.

Система правових заходів держави покликана законодавчо регулювати напрямки і «правила поведінки» всіх учасників міграційного процесу, шляхи впливу державних органів на інтенсивність протікання, хід та розвиток міграційних процесів і явищ. Ця система законів та урядових постанов має досить ретельного відстежувати міграційні процеси, особливо їх сучасні негативні тенденції та кризові явища в міграціях населення, оперативного реагувати на зміни, що проходять в міграційному просторі України з метою контролю та їх підпорядкування національним і регіональним інтересам, а також особистим потребам всіх учасників міграційного руху населення, що здійснюють міграційні переміщення як усередині країни, так і за кордон. Досконала еміграційна політика України має стати важливим чинником налагодження зовнішньоекономічних та культурно-освітніх зв'язків, інтеграції України у світову і передусім у загальноєвропейську економіку. В галузі правового забезпечення міграції повинно бути:

- дотримання міжнародних правових норм регулювання
- міждержавного руху і міграційних переміщень населення;
- вивчення міждержавних правових норм щодо регулювання
- міграційних процесів;
- подальша розробка і вдосконалення міграційного законодавства України [1, 835].

Нормативно-правове забезпечення регулювання міждержавного руху та міграційних переміщень населення усередині країни має базуватись на дотриманні міжнародних правових норм, які ґрунтуються на принципах визнання права кожного індивіда на грома-

дянство, добровільності вибору місця проживання та свободи пересування в межах своєї держави та виїзду на постійне проживання до іншої країни, забезпечення відповідних потреб осіб, які належать до етнічних та релігійних меншин, право до єдності сім'ї, пошук притулку і захист від пересування, депортації та ін. Ці принципи, зокрема, враховані в положеннях, що містяться в статтях 11, 12, 16, 25, 26, 33, 53, 55, 92, 101, 138, 150 та інших статтях Конституції України. Конституція України створює основи для регулювання як внутрішніх, так і зовнішніх міграційних процесів, відкриває широке правове поле для мігрантів, служить основою для розширення та вдосконалення міграційного законодавства. Багато положень щодо свободи пересування (стаття 33), захист від насильницького вигнання зі своєї країни (стаття 25), а також питання, які пов'язані з різноманітними міграційними процесами, відносинами держави і зовнішніми мігрантами та біженцями (стаття 92) сформульовані в Основному законі України вперше і вирішуються не на відомчому рівні, а на державному законодавчому рівні.

Конституційні положення щодо міграції є демократичними, відповідають рекомендаціям ООН, Ради Європи, Організації по безпеці і співробітництву в Європі та інших міжнародних організацій у міграційній сфері. Багато положень щодо свободи пересування на конституційному рівні в Україні сформульовані вперше. Гак, стаття 33 Конституції України надає право особі на свободу пересування. В ній, зокрема, говориться, що «кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишити територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну» [2, 13-14]. Ці права доповнюються правами і обов'язками, що викладені у статті 26: «Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть ті самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземцям та особам без громадянства

може бути надано притулок у порядку, встановленому законом» [2, 11].

Конституція України враховує наш гіркий досвід насильницького вигнання громадян із своєї країни. Щоб він не повторився, Конституція в статті 25 проголошує: «Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами» [2, 10-11]. Проте щодо імміграційного аспекту термін «імміграція» в Конституції не використовується зовсім. Навіть стаття 26 яка присвячена перебуванню іноземців в Україні по суті нічого не додає про порядок в'їзду іноземців в Україну порівняно із статтею 33.

Важливим новим моментом Конституції є положення, що виключно законами України визначаються «громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства», а також «засади регулювання демографічних та міграційних процесів» [2, 39]. Звернемо увагу на те, що саме в цій статті вперше в Конституції України вживається термін «міграційні процеси». Більш того, в цій же статті в пункті 8 її другої частини вводиться поняття «міграційного режиму, відмінного від загального». Введення цього режиму передбачається в спеціальних зонах. [2, 41]. Таким чином, пункти 2 і 10 першої частини статті 92, а також пункти 8 другої частини статті 92 означають, що в Україні принципові питання, які пов'язані з різноманітними аспектами міграційних процесів, взаємовідносин держави і зовнішніх мігрантів, біженців вирішуються не на рівні відомчих інструкцій, а на рівні Закону.

У межах міграційного законодавства держави здійснюється реалізація заходів, що впливають із прийнятих міжнародних зобов'язань України, а також специфіки соціально-економічної, політичної ситуації в країні. Такі юридичні акти головним чином регулюють положення та порядок про в'їзд і в'їзд як власних громадян, так і іноземців, умови надання громадянства, і територіального притулку і статусу біженців, права і обов'язки іноземців на території країни, умови трудової міграції населення як усередині країни, так і за кордон. В Україні питання міграційного законодавства безпосередньо

регламентуються законами «Про громадянство», «Про біженців», «Про у правовий статус іноземців», а також великою кількістю підзаконних актів, що визначають умови прописки і виписки, переселення в іншу місцевість, переходу на іншу роботу [1, 761].

В нинішньому міграційному бутті України переважають песимістичні настрої, які пов'язані в основному з негативними міграційними тенденціями, кризовими явищами, недосконалістю українського міграційного законодавства. Проте заради об'єктивності слід зазначити і про певні позитивні аспекти міграційних процесів в нашій державі. По-перше, в умовах сьогодення зросла свобода особистості у виборі власних стратегій переміщення як всередині країни, так і за кордон. По-друге, зруйнування «залізної завіси», котра мала місце і була визначальною в міграційній політиці колишнього СРСР, та заборон на в'їзд і виїзд, дали можливість будь-якій особі вільного виїзду до іншої країни, що само по собі стало привабливою спокую для багатьох людей в пошуках кращої долі в інших країнах. По-третє, умови жорсткої економічної кризи та високого рівня безробіття підштовхують десятки тисяч людей в Україні до пошуку можливості краще з погляду матеріального становища облаштувати своє життя та членів своєї родини. І в цьому сенсі така можливість з'явилася вперше за декілька останніх десятиріч, коли неодноразово виникали економічно-кризові ситуації, насувалися негативні зміни та економічні негаразди, виникав масовий голод, але можливостей виїхати за межі України не було.

Починаючи з 1991 р. Україна вже в статусі незалежної держави взяла на себе функції здійснення самостійної міграційної політики з метою захисту інтересів країни та своїх громадян в рамках міжнародних правових норм регулювання міграцій. Прийнятий у 1991 р. Верховною Радою Закон України «Про реабілітацію жертв політичних репресій» зачіпає інтереси близько 3 млн. осіб, яким та їх нащадкам у відповідності до цього закону поряд з іншими громадянськими правами, гарантується поновлення права на проживання в місцях де вони проживали до вислання. Одним із найбільш ранніх нормативно-правових актів була постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 1992 р.

«Про затвердження Тимчасового положення про порядок визначення статусу біженців з Республіки Молдова і надання їм допомоги». 16 лютого 1995 р. Кабінет Міністрів України прийняв спеціальну постанову «Про заходи щодо надання допомоги особам, які змушені залишити місце постійного проживання у Чеченській Республіці Російської Федерації та прибули в Україну». Аналогічну постанову було прийнято Кабміном України 26 червня 1996 р. щодо прибулих із Абхазії.

В цілому нормативно-правова база, що стосується безпосередньо міграційних процесів включає в себе декілька законів України, урядових постанов та ряду нормативних актів Державного Комітету України у справах національностей та міграції, Міністерства закордонних справ, Міністерства внутрішніх справ, Державного комітету у справах охорони державного кордону України та інших відомств. Процес правового врегулювання міграційних процесів започаткований Декларацією про державний суверенітет України. Подальший розвиток і становлення міграційного права в Україні отримало протягом 1991-1994 рр. коли було розроблено і Верховною Радою України прийнято цілий проект законодавчих актів щодо регулювання міграційних проблем.

Першим законодавчим актом з міграційних питань був прийнятий Верховною Радою України 8 жовтня 1991 р. Закон «Про громадянство України» (із змінами та доповненнями внесеними від 28 січня 1993 р., від 14 жовтня 1994 р. та від 16 квітня 1997 р.). Відповідність даного закону принципам міжнародного права засвідчує наявність у ньому загально визнаних демократичних норм. Так, преамбула Закону України «Про громадянство» відповідає статті 15 Загальної Декларації прав людини ООН (1948 р.) Для визначення належності до громадянства парламентом України встановлено так званий «нульовий варіант» згідно якого громадянами України визначаються всі особи, які на момент набрання чинності цього закону (13 грудня 1991 р.) проживали на території України і не заперечували проти набуття ними українського громадянства. Такий демократичний принцип визначення українського громадянства сприяв стабільності та миру в суспільстві, виключав масовий при-

плив в Україну осіб без громадянства, не провокував як це мало місце в Російській Федерації, нової хвилі міграції на пострадянському просторі.

У червні 1992 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про національні меншини в Україні». Ключовим положенням цього закону є визначення правового статусу національних меншин на основі чого можна здійснювати заходи по захисту колективних прав щодо мови, культури, звичаїв певних національно-етнічних груп, що мешкають в Україні. Законом передбачена державна підтримка розвитку національних меншин де, зокрема, в статті 16 передбачено виділення на ці цілі спеціальних асигнувань з державного та місцевих бюджетів.

Закон України «Про біженців», що прийнятий Верховною Радою 24 грудня 1993 р. слід вважати одним із перших безпосередньо міграційних нормативних актів, положення якого повністю відповідають міжнародним правовим нормам Конвенції про статус біженців 1951 р. Закон «Про біженців» встановив правові, економічні та організаційні гарантії захисту прав осіб, які вимушено покинули державу свого громадянства або країну свого місця постійного проживання.

Цей закон, по-перше, дає визначення поняття «біженець», завдяки чому суттєво полегшено роботу прикордонників, службовців органів внутрішніх справ, міграційної та митної служби. Поняття «біженець», яке дане у цьому законі дуже близьке до визначення цього поняття у міжнародній Конвенції 1951 р. про статус біженців. У статті 1 Закону України «Про біженців» дається таке визначення: «під терміном «біженець» розуміється іноземець (іноземний громадянин чи особа без громадянства), який внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, національності, ставлення до релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань вимушений залишити територію держави, громадянином якої він є (або територію країни свого постійного проживання), і не може або не бажає користуватися захистом цієї держави внаслідок зазначених побоювань та щодо якого в порядку та за умов, визначених цим Законом, прийнято рішення про надання йому статусу біженця» [3, 349].

По-друге, Закон «Про біженців» визначив умови, за яких надається або не надається статус біженця. Перешкодою до набуття статусу біженця у нашій державі виступають такі чинники: а) якщо у державі, громадянством якої є ця особа, забезпечуються права та обов'язки, пов'язані з громадянством; б) якщо особа вчинила злочин проти миру, проти людства і людяності, військовий злочин; в) якщо особа вчинила злочин неpolitичного характеру за межами України; г) якщо до прибуття в Україну вона вже перебувала в державі, де вона могла отримати притулок чи статус біженця.

Практика застосування цього закону показує, що найбільше проблем виникає при його реалізації, коли постає питання про перебування шукача притулку у третій країні. Дуже часто в Україну прибувають шукачі притулку через інші країни СНД, де вони могли б просити статус біженця, але через прозорість кордонів та географічну близькість України до країн Західної Європи, вони надають перевагу саме нашій державі. Незважаючи на економічні труднощі, у зв'язку з ліберальним законодавством, збереженням міжетнічного миру та внутріполітичної стабільності, а також через посилення імміграційного законодавства у Західній Європі, Україна виявилася притягальною для багатьох вихідців з нестабільних країн. Нині понад 50 відсотків осіб, які отримали статус біженця в Україні, хотіли б залишитися тут на тривалий час, можливо, назавжди [4, 43].

По-третє, цей Закон визначає повноваження органів виконавчої влади щодо біженців. Центральним органом державної виконавчої влади при вирішенні проблем пов'язаних з біженцями визначено Держкомітет України у справах національностей та міграції. Окремі питання щодо біженців вирішують Держкомкордон, Служба безпеки, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство праці та соціальної політики, Міністерство закордонних справ. По-четверте, даний правовий акт визначає правовий статус біженця в Україні, його права та обов'язки. Біженцю надаються досить широкі права: він має право на трудову діяльність, на придбання у власність майна, отримання медичної допомоги, одержання грошової допомоги, пенсії, навчання та користування надбаннями культури тощо в порядку передбаченому

законодавством України для іноземців. Разом з тим біженець має дотримуватись Конституції та законів України, виконувати рішення і розпорядження органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. У зверненні Прем'єр-міністра України В. Пустовойтенка до Верховного Комісара ООН у справах біженців п. С. Огата зазначається, що «відповідно до Закону України «Про біженців» у нашій країні отримали притулок близько 3 тис. громадян із 48 держав світу і нині Україною вивчається питання про можливість приєднання до Женевської конвенції 1951 р. про статус біженців» [5, 42].

Однак впровадження в життя положень Закону «Про біженців» передбачає певні матеріальні витрати, а коштів на це в державному бюджеті із року в рік не вистачає. Тому цілий ряд положень цього закону залишаються лише декларацією і, зрозуміло, породжують низку негативних явищ – починаючи від демонстрації правового нігілізму з боку держави і закінчуючи тим, що невиконання ряду його положень підштовхує людей до вчинення протиправних дій. Так, зовсім не виконується положення про виплату матеріальної допомоги біженцям, про створення пунктів тимчасового розміщення біженців, про надання для них тимчасового житла тощо. Деякі положення цього закону не узгоджуються з іншими законодавчими актами України, наприклад, із законом про пенсії. Якщо у Законі «Про біженців» передбачається зобов'язання держави про виплату пенсій для біженців, то в законі про пенсійне забезпечення такої норми не передбачено. Крім того, відсутність в Україні закону «Про імміграцію» робить деякі статті Закону «Про біженців» недієспроможними. Все це потребує перегляду норм законів та їх узгодження як між собою, так і з реальними можливостями держави на найближчий час.

Торкаючись загальноприйнятих міжнародних норм, слід наголосити на тому, що Україна приєдналася як до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, так і до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права. Цими двома пактами разом із Загальною Декларацією прав людини закладено підвалини для визнання й дотримання прав індивіда у світовому вимірі, зокрема, однією з них є прин-

цип, що вимагає гуманного поводження з біженцями й переміщеними особами. Інші акти щодо людських прав (чотири Женевські конвенції, які офіційно визнані Україною) гарантують гуманне ставлення до цивільного населення під час збройних сутичок. Конвенцію 1951 р. щодо статусу біженців разом з Протоколом 1967 р. про поправки ратифікували

Азербайджан, Таджикистан і Туркменія. До неї також приєдналися Естонія, Латвія та Литва, що не входять до СНД [6, 41]. Україна не приєдналася до Конвенції ООН 1951 р. про статус біженців та Протоколу до неї, проте положення українського закону значною мірою відповідають духу та букві цієї Конвенції, інших міжнародних документів [7, 4].

21 січня 1994 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», який забезпечує громадянам України права на виїзд за кордон і повернення назад на Батьківщину. Цей закон підтвердив виконання нашою державою відповідних міжнародних угод щодо в'їзду та виїзду, передбачає значне спрощення порядку виїзду громадян України за кордон. Проте ще й донині ряд підзаконних нормативних актів не узгоджуються з цим законом, що безперечно є основою для цілого ряду відомчих перепон, створює труднощі у процесі реалізації громадянами України положень цього закону. Варто відмітити, що право на працевлаштування за кордоном допускалося і українським громадянам ще раніше (законом про працю від 1 березня 1991р.) де, зокрема, у статті 11 вперше було зазначено, що «громадяни мають право на професійну діяльність у період тимчасового проживання за кордоном». Проте ті, хто бажали працювати за кордоном до 1994 р. не могли використати своє право і реалізацію положення статті 11 Закону про працю, а вимушені були користуватися особистими запрошеннями громадян інших

країн, які давали право на виїзд [1, 871] України 4 лютого 1994 р. ухвалив Закон України «Про правовий статус іноземців», який регламентує права і обов'язки іноземців на отримання права біженця, а також тих хто шукає притулку в Україні. Положення цього закону враховують набутий міжнародний

досвід щодо прав і свобод людини, розвивають і доповнюють нормативно-правову базу з цих питань [8, 51]. У ньому закріплені права, свободи і обов'язки іноземців, які проживають або тимчасово перебувають в Україні. Іноземцями у нашій країні визначаються особи, які є громадянами інших держав, або особи, які не мають громадянства. Вони є рівними з громадянами України у правах та обов'язках, за виключенням деяких випадків. Українське законодавство дозволяє іноземцям займатися інвестиційною, зовнішньоекономічною та іншими видами діяльності. При цьому закон не передбачає щодо них ніяких обмежень. Вони мають такі ж права, що і українські громадяни. Таку ж рівність прав іноземців, що постійно проживають в Україні і українських громадян передбачено у сфері трудової діяльності, соціального захисту та охорони здоров'я, освіти, культури. їм гарантується право на свободу совісті, на недоторканість особи, житла, таємниці листування, телефонних розмов та інші свободи особистості.

Іноземці обмежуються лише в участі в роботі політичних партій, вони не можуть брати участь у референдумах, не можуть бути обраними до органів державної влади і місцевого самоврядування, на них не поширюються загальний військовий обов'язок. Іноземці, що перебувають в Україні, повинні реєструватись в органах внутрішніх справ, їх перебування у нашій країні вважається тимчасовим, тому після закінчення визначеною у відповідних документах терміну перебування, вони повинні залишити територію України. Якщо вони під час перебування в Україні змінюють місце проживання, то вони також повинні про це повідомляти органи внутрішніх справ, у яких зареєстровано їхні паспорти.

Законодавство передбачає і рівну з українськими громадянами відповідальність іноземців. Специфічною мірою покарання для іноземців є скорочення терміну тимчасового перебування в Україні. Рішення про таке покарання приймається органами внутрішніх справ. Воно застосовується, як правило, у тих випадках, коли скоєно незначні порушення закону, які не передбачають адміністративної або кримінальної відповідальності. Ще однією специфічною саме для іноземців формою покарання є видворення за

межі України. Рішення про видворення також приймається органами внутрішніх справ. Видворення може здійснюватись іноземцем самостійно у визначений в рішенні органом внутрішніх справ термін. Якщо ж іноземець не виконує таке рішення, то він може бути видворений за межі України у примусовому порядку. Даний закон також визначає порядок вирішення питань щодо в'їзду іноземців в Україну або їх виїзду з України.

Розглядаючи правові норми регулювання міграції на пострадянському регіональному рівні, необхідно зауважити, що юридичною основою для врегулювання взаємин між країнами є Угода між країнами СНД про підтримку біженців і вимушених переселенців у Співдружності незалежних держав, що була підписана 24 вересня 1993 р. У передмові до Угоди її учасники зокрема посилаються на прийняті засади міжнародного права і гуманізму і підтверджують зобов'язання, що випливають з міжнародних угод про захист людських прав. Цей документ торкається, з-поміж інших, питання евакуації населення із зон воєнних дій і міжетнічних сутичок, ним передбачено компенсацію за втрату майна або тілесне пошкодження, що може бути заподіяне в ході такого переселення. За Угодою СНД встановлюється також фонд підтримки біженців і вимушених мігрантів, а країна, котра надає притулок, зобов'язується видати їм документи, необхідні для працевлаштування, отримання пенсії та інших потреб [6, 42].

Відомчі нормативні акти Державного комітету України у справах національностей та міграції, які стосуються порядку розгляду заяв та надання статусу біженців, порядку апеляцій, функціонування регіональних пунктів тимчасового розміщення біженців, а також Тимчасове положення Мінпраці України про умови і порядок оформлення іноземним громадянам дозволу на працевлаштування в Україні, яке прийнято у серпні 1993 р. та Постанова Кабінету Міністрів України «Про тимчасовий порядок оформлення іноземним громадянам віз для перебування в Україні» є також важливою нормативно-правовою базою у сфері міграцій.

Кабінет Міністрів України 29 грудня 1995р. за №1074 прийняв постанову «Про правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду

з України і транзитного проїзду через її територію» де, зокрема, міститься конкретизація положень Законів України „Про біженців” та „Про правовий статус іноземців”. В даній постанові детально розписані правила в'їзду іноземців у країну, на підставі яких документів вони можуть законним шляхом потрапити в Україну, яким чином здійснюється транзит через нашу державу різними видами транспорту. У ній конкретно роз'яснюється, що треба робити іноземцю у разі непередбачених обставин – стихійного лиха, хвороби, поломки транспортного засобу тощо. Дана постанова Уряду визначає порядок реєстрації паспортів усіх категорій іноземців, які прибувають в Україну, передбачає, хто із іноземців звільняється від реєстрації паспорта, правила оформлення продовження терміну перебування іноземця у країні. У ній також визначається порядок пересування іноземців на території України та відповідальність іноземців, юридичних і фізичних осіб, які приймають чи надають їм послуги, за порушення законодавства України.

З метою припинення неконтрольованої міграції в Україну у липні 1998 р. Кабмін України прийняв постанову «Про прикордонний режим», у якій затверджено перелік міст і районів, у межах яких встановлюється контрольовані прикордонні райони. До таких попадає ряд районів Луганської, Сумської, Київської, Чернівецької областей, а також Севастополь та декілька приморських міст Криму. На території цих районів передбачається введення прикордонного режиму, а вздовж державного кордону передбачено встановлення прикордонних смуг. Крім того, постанова встановлює порядок в'їзду, тимчасового проживання та переміщення громадян України і інших осіб у прикордонній смузі і контрольованому прикордонному районі. Головним чином ця постанова змінює порядок перебування у прикордонній зоні іноземців. Для того, щоб знаходитись на цій території, іноземці повинні мати дозвіл і відповідні документи. Головна спрямованість цієї урядової постанови – створити додаткові заслони на шляху нелегальної міграції.

Неврегульованість проблем, пов'язаних з імміграцією призводить до необхідності вирішувати деякі питання, що стосуються сфе-

ри адміністративного та норм кримінального законодавства. Розповсюдженим видом порушення закону іммігрантами є уникнення від реєстрації в державних органах. Поселившись в Україні, нелегальні мігранти, головним чином, займаються торгівлею, інколи приватним, а нерідко і кримінальним бізнесом (перевезення та продаж зброї, наркотиків, нелегальне вербування робочої сили, торгівля жінками тощо). До цього також відноситься транзитна міграція через територію України до країн Центральної та Західної Європи, яка в багатьох випадках є нелегальною, що призводить до втрати державною чималих валютних надходжень. Завдяки своєму географічному положенню Україна опинилася на перехресті міжнародних шляхів транзитної, головним чином незаконної міграції з країн СНД, Близького Сходу, Південної та Південно-Східної Азії. У 2001р. на кордонах України було затримано біля 7000 нелегальних мігрантів, а їх кількість в Україні зараз нараховує близько 30 тис. осіб [1, 836].

А тому окремі вчені сходяться на думці, що «для ефективної діяльності імміграційних служб доцільно надати їм права широко застосовувати на практиці адміністративне законодавство і що є потреба деякою мірою поширити компетенцію Закону «Про оперативну-розшукову діяльність» на Державний комітет України у справах національностей та міграції, зокрема щодо виявлення каналів протизаконної, у тому числі транзитної міграції та еміграції» [1, 833].

Крім того нормативно-правові акти, котрими керуються державні інституції при регулюванні імміграційних процесів носять в основному тимчасовий характер та в багатьох випадках не узгоджені між собою на міжвідомчому рівні. Міграційне законодавство України є важливим чинником процесу вдосконалення управління міграційними процесами в державі. Нині найбільш ефективним має бути такий підхід, що забезпечить прийняття ряду нових законів з міграції та змін і доповнень до вже існуючих законодавчих актів. Останнім часом опрацьовується пропозиція щодо врегулювання всіх міграційних питань шляхом прийняття єдиного закону прямої дії у міграційній сфері, який містив би положення щодо імміграції, проблем біженців та шукачів притулку [1, 840].

Сьогодні вкрай необхідним є прийняття

Закону України «Про імміграцію», «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про біженців», доопрацювання механізму реалізації Закону України «Про правовий статус іноземців», а також розглянути можливість прийняття закону «Про надання притулку в Україні іноземцям та особам без громадянства». Актуальною проблемою в міграційних процесах залишається врегулювання процесу повернення в Україну кримськотатарського народу, прийняття окремого закону «Про закордонного українця». Останній має законодавчо закріпити права українців, що проживають за кордоном, засвідчити визнання особливого статусу світового українства з урахуванням їх потреб, найповніше задовольнити запити української діаспори. Це було б виявом реальної турботи історичної Батьківщини про українця, де б він не проживав [9, 39].

І хоча протягом 1993-1997 рр. Україною досягнуті домовленості і укладені міждержавні угоди щодо регулювання трудової міграції з Чехією, Польщею, Німеччиною, Росією, Словаччиною, Молдовою, Білорусією, Вірменією, Ізраїлем та деякими іншими країнами Західної Європи і Америки вони поки-що не приведені у відповідність до міжнародних нормативно-правових норм. Так, було укладено двосторонню українсько-російську міжурядову угоду «Про трудову діяльність і соціальний захист громадян України та Російської Федерації, які працюють за межами кордонів своїх держав» від 14.01.1993 р., «Про співробітництво прикордонних областей» від 25.01.1995 р., а також укладено багатосторонню в межах СНД «Угоду про співробітництво в галузі трудової міграції та соціальний захист трудящих-мігрантів» від 15.04.1994 р. Ці угоди певною мірою регулюють обсяги трудової міграції і захищають працівників-мігрантів від незаконних дій роботодавців, професійного ризику та шкідливих умов праці, полегшують їх доступ до охорони здоров'я і соціального забезпечення.

Однак з рядом приймаючих країн таких угод в Україні ще немає, хоча захист легальних трудових мігрантів передбачений національним трудовим законодавством так само, як і інших працівників. Попри це більшість укладених угод з іншими країнами реалізовані не у повних обсягах, а відсутність на практиці чіткого законодавства з питань

міждержавної трудової міграції спричиняє багато проблем для зовнішніх трудових мігрантів з України в доступі ними до юридичного та захисту зайнятості, здоров'я та соціального захисту в порівнянні з іншими працівниками. Більше того країни Західної, Центральної та Східної Європи перебувають на різних етапах розвитку міграційного законодавства, що значно ускладнює процеси укладання двосторонніх та багатосторонніх угод з приводу працевлаштування іноземної робочої сили, боротьби з нелегальною трудовою міграцією, регулювання міждержавних переміщень працересурсного потенціалу [10, 49].

Нині особливо актуальною є співпраця з міжнародними організаціями, правове регулювання зовнішньої трудової міграції, а також прийняття Закону України «Про трудящих мігрантів» та ратифікація Верховною Радою України Конвенції Міжнародної Організації Праці за №143 (1975 р.) «Про зловживання у сфері міграцій та про забезпечення трудовим мігрантам рівних можливостей і повернення», що дозволить привести до правового поля на основі міжнародних норм правову відповідність участі України в Європейському і світовому міграційному просторі, як рівноправного суб'єкта.

1. Міграційні процеси у сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри (понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика). Енциклопедія /За ред. Римаренка Ю.І. – К.: Довіра, 1998 – 912 с.

2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 року. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.

3. Закон України «Про біженців». – Закони, постанови та інші акти, прийняті Верховною Радою України на восьмій сесії, вересень-грудень 1993 р. – Ч. II. – С. 349-357.

4. Білуха Ю. Виступ на 49-ій сесії виконавчого комітету УВКБ ООН // Проблеми міграції. – 1998. - № 4. – С. 43-44.

5. Звернення Прем'єр-міністра України Валерія Пустовойтенка до Верховного Комісара ООН у справах біженців пані Садако Огата // Проблеми міграції. – 1998. - № 4. – С. 42.

6. Гелтон А. Правові аспекти регулювання вимушеного переселення після розпаду Радянського Союзу // Проблеми міграції. – 1998. - № 3. – С. 40-47.

7. Малиновська О. Біженці в Україні // Проблеми міграції. – 1998. - № 2. – С. 2-12.

8. Питпоренко Е.И. Система расселения и территориальная организация народного хозяйства. – К.: Наук. думка, 1983. – 196 с.

9. Попок А., Лагутов Ю. Україна – діаспора: нові перспективи законодавчого регулювання взаємин // Універсум. – 1998. - № 5-6. – С. 36-37.

10. Даток В.М. Європа вивчає проблеми трудової міграції // Україна: аспекти праці. – 1999. - № 2 – С 48-49.

Normal – legal Aspects of the Regulation of the Migrational Processes. The legislative base and normal – legal maintenance of the regulation of the movement of the population of Ukraine between states and also the migrational movements of the population inside the country on conditions of state independence are analysed. The problem of signing the agreements between Ukraine and other countries as for as the regulation of law labour migration is concerned.

Ренела Н. П.

НИНІШНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ)

Проаналізована заробітня плата як основне джерело доходів населення. Розглянуто чинники, які на неї впливають, а також рівень оплати праці в Івано-Франківській області.

Чим вищий життєвий рівень країни, тим вищі в ній заробітки.

Проблема доходів сьогодні є однією з найактуальніших як з огляду на інтереси конкретної людини, так і економіки в цілому.

Рівень життя суспільства означає забезпе-

ченість населення необхідними для життя матеріальними та духовними благами, тобто певний рівень задоволення потреб людей. Набір необхідних для життєдіяльності благ та послуг повинен задовольняти різноманітні потреби, що стосуються умов праці, освіти, охорони здоров'я, якості харчування, житла тощо. Ступінь задоволення потреб залежить від доходів, які отримують члени суспільства та їхні родини.

На рівень доходів впливають розбіжності